

Barbara Dayová

SAMETOVÍ FILOZOFOVÉ

OBSAH

Poděkování	5
Úvod	6
„Sevření ocelovým přikrovem“	11
Oxford přichází do Prahy	33
Principy a strategie	64
Francouzští filozofové	79
Semináře a samizdat	89
Severoameričané	110
Filozofie z Holandska	121
Brněnské akce	127
Francie, Německo a Morava	154
Hudba, umění a literatura	162
Jazzová sekce	179
Ekologický program	190
Bratislavské semináře	199
The Cambridge Diploma	206
Filozofové a tajná policie	217
Ocelový přikrov praská	231
Epilog	245
Dodatek I	247
Dodatek II	249
Dodatek III	261
Dodatek IV	263
Bibliografie	264
Jmenný rejstřík	272

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala všem, kteří jsou spojeni se Vzdělávací nadací Jana Husa, ať už britskou, francouzskou, americkou, kanadskou, německou, českou nebo slovenskou. Obětovali svůj čas a vyprávěli mi o svých zážitcích, ve svých osobních archívech vyhledali důležité materiály, napsali mi a pročetli příslušné pasáže, aby ověřili jejich přesnost.

Většinu z toho, o čem vypráví tato kniha, jsem musela rekonstruovat ze vzpomínek na události, od nichž dnes uplynulo až dvacet let. Mnohé z těchto vzpomínek se neshodují, nicméně jsem se snažila dosáhnout co největší přesnosti. Omlouvám se za všechny chyby, kterých jsem se nevyhnutelně dopustila, i za neúplnost své studie. Jeden z hlavních problémů, s nimiž jsem se střetla, představovala skutečnost, že v této oblasti v podstatě neexistuje žádný seriózní výzkum provedený českými a slovenskými odborníky, a já bych se přimlouvala, aby se k němu přistoupilo co nejdříve.

Seznam lidí, s nimiž jsem hovořila, najdete na konci knihy, ale zvláště bych chtěla poděkovat Kathy Wilkesové, Rogeru Scrutonovi, Jessice Douglas-Homeové, Catherine Audardové, Alanu Montefiorovi, Aleně Hromádkové, Jiřímu Müllerovi a Miroslavu Pospíšilovi, s nimiž jsem vedla nepřetržitý dialog. K těm, kteří propátrali své osobní a jiné archívy, aby mi našli významné dokumenty, patří Kathy Wilkesová, Roger Scruton, Jessica Douglas-Homeová, Helen Ganlyová, Catherine Audardová, Nathalie Roussarieová, Christopher Kirwan, Ralph Walker, Sir Anthony Kenny, H. Gordon Skilling, Jessica Straussová, Theodore de Boer, Henri Veldhuis, Wolfgang Stock, Zdena Tominová, Jiří Fiala, Vilém Prečan, Jiří Gruntorád (*Libri Prohibiti*), Milan Jelínek a Jiří Müller.

Chtěla bych poděkovat Charles-Douglas-Home Memorial Trust a Research Support Scheme of the Open Society Fund, že poskytly prostředky, jež umožnily vznik této studie, a Ford Foundation, která poskytla prostředky na tento projekt Vzdělávací nadací Jana Husa v Brně.

Květen 1999

Barbara Dayová

ÚVOD

Toto je příběh skupiny mužů a žen z obou stran železné opony, pro něž filozofie byla otázkou života a smrti – života nebo smrti nezávislé kultury a společnosti (jak to popsal Václav Havel ve svém dopise prezidentu Husákovi v roce 1975). Spolupracovali víc než deset let, než je československá „sametová revoluce“ vyvedla z podzemí na veřejnost. Za těch deset let od roku 1979 do roku 1989 někteří odpadli a mnoho dalších se přidalo, ale jádro zůstalo stejné. Spolupráci nenarušovaly osobní nebo politické rozpory, jak se často stávalo v podzemních hnutích; úkolu, který bylo třeba vykonat, podřizovali účastníci rozdílnost svých názorů. Rozsah přijatelného politického spektra, reprezentovaný oběma stranami, sahá na Západě od francouzských ex-komunistů přes britské labouristy k tradičním konzervativcům a v Československu od lidí, kteří se později stali členy Československé sociální demokracie, až k těm, kteří měli v budoucnu hrát důležitou roli v pravém křídle českých a slovenských politických stran. Někteří Češi a Slováci nastoupili po roce 1989 do vysokých politických funkcí, jiní hráli vedoucí úlohu ve vzdělání a v kultuře.

Co měli společného, byla víra ve vzdělání, v to, že je třeba učit se myslet nezávisle a jednat jako svobodné bytosti v souladu s vlastním svědomím. Na Západě se tato víra (přínejmenším možnost víry) považovala za samozřejmou, v Československu po čtyřiceti letech totality (za nacistů i komunistů) byla – pro ty, kdo se to odvážili veřejně přiznat – palčivým problémem. Na jednom konci stáli lidé, kteří ještě pamatovali předválečnou demokracii první republiky, na druhém mladí lidé, kteří si byli vědomi, že vyrůstají ve společnosti falše a přetvářky. V této situaci se učitelé i studenti obraceli k velkým myslitelům lidské civilizace od starých Řeků až k 20. století, četli jejich díla a diskutovali o nich.

Západní filozofové, kteří navštívili „bytové semináře“ v letech 1979 až 1989, hovořili po návratu s úctou o odvaze svých českých a slovenských kolegů a o jejich rozhodnutí tvářit v tvář vyčerpávajícím a ponižujícím zaměstnáním, policejním výsledkům a trvalému riziku zatčení a uvěznění. Jen málokdo z přednášejících měl předtím zkušenost s cestami za železnou oponu a to málo, co se dovídali ze západního tisku, bylo matoucí a vzájemně si odporující, takže většina z nich nebyla připravena na to, s čím se setkali. Vzdělání, jehož se jim dostalo v demokratické společnosti, v nich hluboce zakořenilo představu, že útvary jako policie a celní úředníci jsou odpovědnými služebníky odpovědné vlády. Skutečnost, že tomu v totalitním státě bylo jinak, okamžitě vytvářela napětí. Vyskytli se tací, jež vážně znepokojovala utajovaná povaha jejich návštěv. Trápilo je rovněž, že navštěvují zemi, v níž intelektuálové stejného formátu jako oni sami vedou obtížný život na okraji společnosti. Zprávy

návštěvníků dokazují, že pohled na uniformovanou postavu nebo pokus neznámého člověka o navázání rozhovoru vyvolávaly sucho v ústech a bušení srdce. Odráží se v nich, jak se pisatelé často mučili vlastní reakcí v okamžiku stresu – řekli snad příliš mnoho nebo příliš málo, anebo to řekli nesprávně osobě? Když se rozhodli, že nebudou riskovat a nepokusí se znovu navštívit známého disidenta, jednali s patřičnou opatrností, nebo s opovržením hodnou zbabělostí? Mělo smysl nechat se „vláčet zadními uličkami“, nebo šlo jen o dramatické výstřelky? Jak skutečné bylo nebezpečí? Jeden z návštěvníků, který se nechal československou policií přesvědčit, aby nepronesl slíbenou přednášku na semináři Ladislava Hejdánka, uvedl: „Odjel jsem z Prahy později (příští den) s výčitkami svědomí a hlubokou obavou o oběti policejního násilí.“¹⁾

K západním lektorům patřili přední akademici a umělci, političtí pozorovatelé a teologové, ale jen málokterý z nich zažil něco jiného než otevřenou společnost a vládu zákona. Snad nejobtížnější pro ně bylo přivyknout skutečnosti, že *neexistují* žádné pevně stanovené hranice. Nic nevzbuzuje větší strach než neznámo, a právě strach ovládal život většiny Čechů a Slováků od roku 1948 do roku 1989, s krátkou přestávkou v roce 1968. Po válce, když došlo k poklesu životní úrovně, komunistická strana nedokázala splnit své poválečné sliby, hledala obětího beránka a pořádala hony na čarodějnice. Mezi jinými bylo popraveno i jedenáct předních komunistických politiků obžalovaných v procesu známém jako Slánský a spol.²⁾ V padesátých letech však zmizely tisíce dalších – právníků, kněží, řemeslníků, drobných obchodníků. Bez jakéhokoli varování mohl být člověk zadržen po cestě domů nebo vyvlečen z postele v časných ranních hodinách. Donašeči stačilo jen prohlásit: „Ti lidé se mi nelíbí, chovají se protirežimním způsobem.“ Nebo: „Ten člověk zastává protisocialistické názory.“ V padesátých letech mohl být kdokoli odsouzen na léta do vězení jen proto, že někomu půjčil ideově závadnou knihu, ať už ze zahraničí nebo vydanou za první republiky. Kvetlo udavačství, jehož motivem byla pomsta, závist nebo ochrana vlastní osoby. Po letech věznění se lidé vraceli ke svým rodinám pokrytí jizvami po mučení a neschopni promluvit o svých zážitcích.

Československo samo o sobě bylo vězením; téměř dvě desetiletí po roce 1948 směli cestovat jen ti nejprivilegovanější. O podmínkách života v západní společnosti se podávaly výhradně záporné informace. Mnoho lidí si pak představovalo opak, že lidé na Západě prožívají své dny v luxusu, jež jim opatřuje státní zřízení stejně, jako to dělal totalitní komunistický režim, ovšem mnohem úspěšněji. Cesty na Západ, ať už na dovolenou, za obchodem nebo na akademickou výměnu, byly vyhrazeny

1) John Hale, Zpráva návštěvníka ze září 1985, archiv britské nadace

2) K procesu došlo v roce 1952. Rudolf Slánský byl generálním tajemníkem komunistické strany. Deset z oněch jedenácti bylo židovského původu – jinak řečeno – museli čelit podezření, že jsou účastníky celosvětového spiknutí.

členům strany, jejichž chování sledovali zvláštní agenti (dokonce ani cestování uvnitř východního bloku nebylo jednoduché). Mnoho mladých lidí zvažovalo možnost odejít ze země „ilegálně“. Aby se tomu zabránilo, vzniklo na západoněmeckých a rakouských hranicích opevnění z vysokých plotů, pruhů zorané půdy a strážních věží. Přesto se o to někteří lidé pokoušeli. Víc než tři sta jich zahynulo při výbuších min (používaly se až do konce roku 1965), zabil je proud vysokého napětí nebo zastřelili pohraničníci. Jejich těla byla fotografována pohozená na holé zemi nebo visící na ostaných drátech. Záznamy jsou neúplné a stále se nedaří postavit viníky před soud.³⁾

Uvolnění v polovině šedesátých let se z dnešního pohledu může jevit jako iluze, ale ve vnímání řady lidí to byla doba, „kdy už nebylo třeba se bát“.⁴⁾ „Normalizace“ sedmdesátých let tento proces zvrátila a přinesla s sebou vzpomínky, očekávání i děsy let padesátých. Třebaže potlačování probíhalo mírněji a neopakovaly se zinscenované procesy ani popravy, vládnoucím principem se stal strach. Vzhledem k tomu, že nezávislý názor byl považován za nejhorší zločin, téměř všichni členové společnosti byli potenciálními zločinci. Většina se snažila žít tak, aby se nikdo, s výjimkou nejbližších příbuzných a přátel, nedozvěděl o jejich skutečných názorech. Nicméně v sedmdesátých letech byla část populace, která trpěla kvůli svému přesvědčení, mnohem větší než v letech padesátých, a třebaže tresty byly relativně mírné, řada lidí nesměla vykonávat svou profesi nebo jejich dětem bylo upíráno vzdělání. Tato metoda ovládnutí mohla fungovat jen díky informační struktuře, jež pronikala do každického kouta života národa.

Třebaže se komunistická strana po každých volbách vracela k vládě a se svou nomenklaturou obsazovala všechny vlivné pozice prezidentem počínaje, existoval útvar vybavený ještě větší mocí, a tím byla tajná policie. V zemi, kde jsou informace vzácným zbožím, představuje tajná policie ohromnou sílu. Jedním z jejích hlavních úkolů bylo shromažďování informací; tajná policie nejen monitorovala, co se děje uvnitř i vně země, měla i pravomoc vyslýchat, koho si záměrně, zvláště disidenty s kontakty do zahraničí. Žádná jiná složka společnosti neměla takový přístup k informacím ani takovou moc. V souladu se strukturou komunistické hierarchie se informace předávaly generálnímu tajemníkovi komunistické strany, což mu umožňovalo udržovat mocenské pozice. Tajná policie však měla k informacím přístup jako první, a pokud se k tomu rozhodla, mohla je zatajit.

Druhou hlavní úlohou tajné policie byla represe. Právě ona slídila po jakémkoli projevu nezávislosti bez ohledu na jeho obsah. Každý iniciátor nezávislé činnosti

³⁾ Orgánem odpovědným za shromažďování informací je Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, který musí čelit vytrvalé snaze bývalých komunistů minulost skryt.

⁴⁾ V létě 1968 jsem učila skupinu českých učitelů anglicky. Když jsem se jich zeptala, co pro ně doopravdy znamenají politické změny, zněla jejich odpověď takto.

byl považován za potenciálního „nepřítele“. Západní filozofové stěžejí dokázali pochopit, proč by diskuse o Platonovi s pultuctem lidí v soukromém bytě měla být zločinem. Hrozba však spočívala v tom, že šlo o „organizovanou činnost“ mimo kontrolu komunistické strany. Policejní termín pro bytové semináře zněl „anti-univerzita“ a britská nadace „The Jan Hus Educational Foundation“⁵⁾ byla označována za *ideo-diverzní centrum*. Návštěvy přednášejících, kteří podporovali činnost „vnitřního nepřítele“, se považovaly za vměšování do vnitřních záležitostí cizí země.

Ještě předtím, než začali přijíždět zahraniční lektori, podnikala tajná policie různá opatření proti bytovým seminářům. Ke konci sedmdesátých let se zdálo, že je ochotna tolerovat ty, které svou činnost moc nerozhláší, je však připravena uplatnit brutální taktiku vůči seminářům, které vešly ve známost jako „otevřené“.⁶⁾ Později se vydala po skrytějších cestách: infiltrovala, získávala informace a znepříjemňovala život účastníkům drobným, nevystopovatelným obtěžováním. Doufala, že tímto způsobem dovede aktivity k postupnému odumření. Kromě obecně známého případu uvěznění Jacquesa Derridy⁷⁾ zastávala policie vůči západním návštěvníkům spíše postoj přesvědčování a pokoušela se jim vyložit, že se stýkají s trockisty a kriminálními živly. Na počátku osmdesátých let se tajná policie přímému styku s filozofy vyhýbala, třebaže někteří z nich byli zapsáni do *Indexu nežádoucích osob*.⁸⁾

Deset let spolupráce západních filozofů s podzemní univerzitou v Československu se neobešlo bez obtíží, ztrát i tragédií. Někteří ze zúčastněných zemřeli před sametovou revolucí nebo krátce po ní, v některých případech násilnou smrtí. Jiní trpěli vynuceným odchodem do emigrace, vězněním, legalizovanou brutalitou, rozbitými manželstvími, alkoholismem a nemocemi, další zklamáním a zradami. Ani vytoužený příchod demokratické vlády nezaručil osobní štěstí; mnozí s nostalgií hledí zpět na vzájemně propojené disidentské společenství, které v dobách pronásledování poskytovalo svým členům oporu a jehož hodnoty se jednoznačně řídily požadavkem občanské odpovědnosti. Většina z nich nicméně rozpoznala, že to, co se naučili v seminářích podzemní univerzity, našlo své uplatnění při utváření demokratické společnosti. Ve svých nových rolích v politickém životě, ve státní správě, vzdělávacím systému a nevládním neziskovém sektoru mohli uplatnit principy a normy, o nichž se dověděli v nesoustavném, ale intenzivním studiu filozofie, politologie a sociologie, psychologie a historie. Museli čelit ne-

5) Vzdělávací nadace Jana Husa – pozn. překl.

6) Viz kapitoly Ševřeni ocelovým přikrovem a Filozofové a tajná policie.

7) Viz kapitolu Francouzští filozofové.

8) Jedinou výjimku tvoří Roger Scruton, který byl v červnu 1985 vyhoštěn v souvislosti se samizdatovým vydáním jeho knihy *Smysl konzervatismu* (viz kapitolu Filozofové a tajná policie).

změrné přesile – aktivní opozici „starých struktur“, lhostejnosti těch, kteří prožili své životy v konformní kultuře, i oportunismu postkomunistické společnosti. Jako první si uvědomili, že přerod České a Slovenské republiky v plnoprávnou otevřenou společnost nebude otázkou několika let, ale přinejmenším dvou generací. Vklad, jehož se jim dostalo v podzemních seminářích, zodpovědně spravují jako dědictví, které předají svým dětem a vnukům.

OXFORD PŘICHÁZÍ DO PRAHY

Oxfordská akademická obec nevynikala v té době žádným zvláštním zájmem a účastí na mezinárodním dění – Ernest Gellner při jedné příležitosti mluvil zklamane o „severooxfordských narodnicích“. ¹⁾ Bill Newton-Smith neočekával, že dopis českého disidentského filozofa bude oxfordské filozofy příliš zajímat. Od zveřejnění Charty 77 uplynuly již dva roky a v poslední době se neobjevovaly žádné nové zprávy burčující britské svědomí. Dopis od československých filozofů projednávala sekce filozofů univerzity v Oxfordu jako poslední bod; program zahrnoval mimo jiné rozpis zkoušek z filozofie a stanovení sazeb za přednášky zahraničních lektorů.

Newton-Smith překvapilo, když sekce filozofů univerzity v Oxfordu nejenže odhlasovala vyslání filozofů na Tominův seminář, ale dokonce doporučila finanční podporu. Kathy Wilkesová vzpomíná, že celá ta záležitost byla vyřízena během dvou minut: „Samozřejmě, že jsme ochotni vyslat přednášející na pražský seminář, jde o běžnou praxi reagovat na pozvání akademických kolegů.“ ²⁾ Jiní účastníci tohoto zasedání se domnívají, že na straně filozofů, kteří již navázali styky s českými a slovenskými univerzitami, vznikl jistý odpor, jenž o pár měsíců později vyplul na povrch. Nicméně v zápise z lednového jednání stojí: „Bylo odsouhlaseno, že předseda sekce filozofů [J. L. Mackie] odešle dopis na podporu československých filozofů. Dále bylo schváleno, že výbor Literae Humaniores ³⁾ bude požádán o finanční příspěvek ke krytí nákladů na vyslání dvou členů sekce filozofů, kteří se setkají s československými filozofy.“ ⁴⁾ (Dopis napsán nebyl; v březnu se dohodlo, že je třeba vyčkat, než se získají další informace.) ⁵⁾ Bill Newton-Smith měl hrát v budoucnosti Vzdělávací nadace Jana Husa důležitou roli, podobně jako Alan Montefiore, v té době profesor filozofie v Balliol College, ⁶⁾ jenž si vzpomíná, že patřil k prvním, kteří se na zasedání přihlásili k návštěvě Tominových seminářů. ⁷⁾

¹⁾ Viz Christopher Hitchens v *New Statesman*, 21. 3. 1980. (Hitchens vystudoval Balliol College.)

²⁾ Rozhovor s Kathy Wilkesovou z 30. listopadu 1996

³⁾ Výbor rozhodující o financování humanitních oborů v Oxfordu, jehož tradice sahá hluboko do minulosti – pozn. překl.

⁴⁾ Zápis z jednání sekce filozofů univerzity v Oxfordu z 29. ledna 1979

⁵⁾ Zápis z jednání sekce filozofů univerzity v Oxfordu z 5. března 1979

⁶⁾ V originále „Herbert Samuel Fellow in Philosophy“. Jde o tradiční označení vysokoškolských učitelů jménem jejich význačných předchůdců, které v překladu vynecháváme – pozn. překl.

⁷⁾ Rozhovor s Alanem Montefiorem z 2. prosince 1996

Nicméně Montefiorova návštěva se uskutečnila až ke konci roku. Jak se však ukázalo, rozhodující význam pro další vývoj vztahů mezi Prahou a Oxfordem měla první návštěvnice.

Kathy Wilkesová byla (a je) ženou reagující na výzvy – intelektuální, morální i fyzické.⁸⁾ O filozofii se začala zajímat, když jí bylo třináct let, a v tomto zájmu ji podporovali její bratři a otec, ředitel Radley College. V šedesátých letech nebyly ženy na historické oxfordské koleje přijímány a poté, co jako jediná dívka vystudovala Radley College, ocitla se Kathy Wilkesová ve výhradně ženské atmosféře St. Hugh's College. Přesto získala diplom z klasické filologie a kvůli doktorátu přešla na King's College v Cambridge jako první student ženského pohlaví. Wilkesová byla navržena, aby navštívila Tominův seminář jako první, neboť, jak tvrdí, měla zrovna vědecké volno, a díky tomu víc času než jiní filozofové. Bill Newton-Smith, který si vzpomíná, že jí návrh přednesl při obědě v Balliol College, namítá, že to nebyl jediný důvod: „Věděl jsem, že pro začátek je to ten pravý člověk. Byla energická a půvabná a poskytla projektu dobrý rozjezd.“⁹⁾

Kvůli dalším informacím o situaci v Československu se obrátili na Stevena Lukese, člena sekce sociálních věd v Oxfordu a kolegu Billa Newton-Smithe i Alana Montefiora na Balliol College. Lukes věděl, co se v sekci oxfordských filozofů odehrálo. Přátelil se s mnoha filozofy a jeho počáteční angažovanost v činnosti Nadace Jana Husa vedla posléze k tomu, že ho řada Čechů považovala za vedoucího představitele nadace; k formálnímu připojení však nikdy nedošlo a jeho jméno se v zápisech objevuje jen zřídka. Lukes, jehož zneklidňovala neinformovanost filozofů o podmínkách panujících za železnou oponou, je seznámil s Janem Kavanem. První schůzka se uskutečnila někdy v únoru nebo v březnu roku 1979; Kavan si vzpomíná, že se všechny počáteční schůzky odehrály za přítomnosti Kathy Wilkesové, s níž měl řadu podrobných rozhovorů, a s Newton-Smithem a Montefiorem že se setkal až mnohem později.¹⁰⁾

Wilkesová byla tedy velmi dobře informována, když přišla v pátek 23. března 1979,¹¹⁾ na československé velvyslanectví v Londýně a požádala o jedenáctidenní turistické vízum. Přesto však Lukes pochyboval o kompetentnosti filozofů a odjel napřed do Prahy, aby získal pomoc Aleny Hromádkové a Jany Fraňkové. Sám Tomin Lukesovu žádost o „utajenou“ schůzku na stanici metra Gottwaldova ignoroval a nepotěšilo ho, když ho Lukes navštívil večer potmě v jeho bytě; navíc, jak se ukázalo, neschvaloval instrukce týkající se bezpečnosti, které jeho první

8) Zůstala na svém místě v Mezinárodním univerzitním centru v Dubrovniku po větší část obléhání v roce 1991 a poté jí bylo uděleno čestné občanství města.

9) Rozhovor s W. H. Newton-Smithem z 5. prosince 1997

10) Rozhovor s Janem Kavanem z 31. ledna 1997

11) Diář Kathy Wilkesové z let 1978–1979

návštěvnice z Oxfordu obdržela od Kavana a Lukese.¹²⁾ Tomin se řídil principem, že pokud určitá činnost není nezákonná nebo nečestná, měla by se provádět otevřeně. Za tímto účelem vždy zveřejňoval datum a hodinu svých seminářů. Když návštěvníci z Oxfordu začali přijíždět pravidelně, Tomin je brával na oběd a mezi lidmi mluvil hlasitě plynou angličtinou.¹³⁾ To vše v době, kdy mnozí Češi, i kdyby se odvážili mít anglicky mluvící přátele, raději by je požádali, aby mluvili potichu, nebo by zůstali v soukromí, což Tomin považoval za příznak jejich porobenosti.

Když však 9. dubna před Velikonocemi přijela Kathy Wilkesová do Prahy, Tomin její příjezd rozradostnil a on byl připraven otevřít problém s touto návštěvou spojený (ten se později vnořil v mnohem závažnější podobě). Téměř po roce přinesl své ovoce jeho dopis, nad nímž jakoby se vody zavřely, a Kathy Wilkesová až nyní zjistila, že její návštěva je jedinou odpovědí na Tominovu výzvu ke čtyřem univerzitám: „...Protože se v té době vlastně vzdal jakékoliv naděje na odezvu, má návštěva měla mnohem větší význam, než jsem si představovala.“¹⁴⁾ Ten den i dny následující byly věnovány debatám s Tominovými a prohlídce Prahy ve společnosti Hromádkové a Fraňkové, které dělaly Kathy Wilkesové po zbytek pobytu průvodce. První seminář Wilkesové o Aristotelovi se uskutečnil ve středu večer v bytě v Keramické ulici. Začal v obvyklou dobu v šest hodin večer a protáhl se až do půlnoci.¹⁵⁾ Wilkesová později konstatovala, že „šlo o nejpodnětější diskusi, jakou jsem kdy zažila. Nedostane se vám ‚standardních‘ námitek ani obvyklých argumentů, protože oni se o ‚standardních‘ argumentech nemohou dovést – všechny komentáře jsou autentické; po celou dobu setkání přetrvávalo absolutní soustředění dané tím, že byli ochotni vzít na sebe riziko jen proto, aby se semináře mohli zúčastnit.“¹⁶⁾ Na Zelený čtvrtek se Wilkesová setkala se studenty na Staroměstském náměstí; o dva dny později vstávala v pět hodin ráno, aby navštívila prostou venkovskou chalupu Aleny Hromádkové v Orlických horách poblíž polských hranic na severu Čech.¹⁷⁾

¹²⁾ Rozhovor s Juliem Tominem z 19. března 1997

¹³⁾ Rozhovor s W. H. Newton-Smithem z 5. prosince 1997; rozhovor s Charlesem Taylorem z 16. června 1997

¹⁴⁾ Kathy Wilkesová, Návštěva filozofů v Praze, jaro 1979; u této zprávy je poznámka: „Sekce oxfordských filozofů mě na svém zasedání 7. května požádala, abych svou ústní zprávu sepsala a předala ji členům sekce a výboru Literae Humaniores.“

¹⁵⁾ Diář Kathy Wilkesové z let 1978–79

¹⁶⁾ Kathy Wilkesová, Návštěva filozofů v Praze, jaro 1979, viz pozn. 14.

¹⁷⁾ Tato stará chalupa s vlastní studnou, obklopená horami a dostupná jen po polní cestě, se podobala mnoha jiným, které pražští intelektuálové získali na počátku sedmdesátých let. Když staří majitelé zemřeli, jejich děti, které dávaly přednost pohodlnějšímu životu ve městě, toužily prodat své dědictví; když se však v osmdesátých letech chalupy staly módou, byly by rády koupily svůj rodný dům nazpátek.

Po návratu do Prahy v úterý po Velikonočních přivedl Julius Tomin Kathy Wilkesovou na seminář do Krakovské, kde přednášela na téma komisy¹⁸⁾ od šesti až do půl dvanácté. Ve středu na ni čekali studenti u sochy svatého Václava a společně odešli do Krakovské na další sedmihodinovou diskusi. Ve čtvrtek trávila Wilkesová v Praze poslední noc, odehrál se však pravděpodobně nejnáročnější seminář z její desetidenní návštěvy. Tomin rozšířil zprávu o první návštěvě západního akademika, takže toho večera dělalo Kathy Wilkesové větší starost, jak se vyznat ve shromáždění přibližně dvaceti pěti lidí, než možný zásah policie. Mezi přítomnými byli filozofové Radim Palouš a Petr Rezek a spisovatel Ludvík Vaculík, jenž si o semináři učinil poznámku do svého deníku vydaného později pod titulem *Český snář*.

Vaculík přednášku skoro propásl, neboť ho ráno předvolal jeho vyšetřovatel, jistý major Fišer. Vyslychal ho ve věci Vaculíkova fejtonu „Pokus o jiný žánr“. Ptal se, kde přišel na jeho téma, jak mohl být fejton zveřejněn v *Listech*¹⁹⁾ a jaký obdržel honorář. Zbytek tříhodinového výsledku vyplnila obvyklá výměna názorů na ústavu, spravedlnost, svobodu projevu a Chartu 77 a pak – výjimečně (nejspíš vzhledem k právě uplynulým Velikonocům) – Vaculíkův výklad o symbolickém smyslu ukřižování Krista mezi dvěma lotry. Fišer ho vyslechl apaticky, zatímco nový, aktivnější kolega naslouchal s mnohem větším zájmem a nakonec řekl: „Já vám to neberu. Ale my tady nejsme křesťani.“ Což mu Vaculík stoprocentně uvěřil.

Vaculík se vrátil domů vyčerpaný a usnul nad knihou. Večer se mu moc nechťelo podnikat cestu přes celou Prahu, ale cítil se zavázán Tominovou radostí z návštěvnice. Po příjezdu, jak si zapsal, „první příjemné překvapení bylo, že na Oxfordě může pracovat cosi tak ženského, mladého a přitom dobrovolně moudrého...“²⁰⁾ Dojem na něj udělalo i její oblečení, které mu připomínalo akademický talár. Kathy Wilkesová si oblékla černé kalhoty z lesklé látky s ostrými puky, a matně šedou blůzu nabíranou na prsou a pažích. Druhým překvapením pro něj bylo, že sám dokázal přednášku Kathy Wilkesové sledovat (Tomin blokově překládal). Dávno neslýchaná byla pro něj i pro přítomné studenty volnost jejího projevu, kdy dokázala odhalovat vlastní myšlenky, aniž se podřizovala nějaké doktríně nebo opírala o obvyklý názor. Sahala k příkladům z literatury, filozofie a psychologie a s jejich pomocí domýšlela svůj vlastní názor.

Tématem přednášky byla identita lidské osobnosti a Wilkesová k prvnímu bodu citovala z Johna Locka: kdybychom principi a ševci prohodili mozky, kdo bude princem a kdo ševcem? A protože identita je otázkou osobní i sociální, ve kterém z nich by každá z manželek poznala svého muže? Buňky těla se za život několikrát

18) Neurochirurgický zásah do dráhy spojující mozkovou kůru obou hemisfér, který se provádí u těžkých případů epilepsie – pozn. překl.

19) Časopis československé emigrace vydávaný Jiřím Pelikánem v Římě

20) Ludvík Vaculík, *Český snář*, nakladatelství Atlantis, Brno 1990, str. 143

vymění, pouze paměť přetrvává. Lidská osobnost je jako provazec splétaný z vláken zkušeností, morálních zásad, přání a nadějí. Čím delší tato vlákna jsou, tím je osobnost výraznější. Je dospělý člověk stejnou osobností jako dítě? Osobnost může vědomě rozvíjet určité prvky, zatímco jiným vlivům se musí bránit. „Osobnost“ není něco stálého a ohraničeného: je vyjádřena svým vývojem.

Vaculík zaznamenal, že Wilkesová svou přednášku ukončila nejednoznačným příkladem z literatury: Syn bohatého ruského statkáře přísahal, že až zdědí půdu, rozdělí ji mezi muziky; po třiceti pěti letech však trpce lituje tohoto rozhodnutí. Tento příklad vytvořil prostor pro diskusi, která trvala téměř stejně dlouho jako přednáška. Skupinu zpočátku zaujaly hlavně výsledky experimentů, jež dokazovaly relativně nezávislou činnost mozkových hemisfér. Sám Tomin se aktivně zapojoval do diskuse. „Mám nezapomenutelnou vzpomínku,“ napsala Wilkesová později, „jak dr. Tomin využíval každé možnosti intonace, gest a póz, aby co nejpřesněji zprostředkoval názory, námítky a návrhy, a občas se nechával unést do té míry, že bylo třeba ho zastavit a vyčkat na překlad.“ Na jeho výzvu se diskutéři zaměřili na abstraktnější stránky osobnosti a Vaculík si povšiml skutečnosti, že se mladí lidé neustále vraceli k morálním principům, jež mají řídit osobnost. Další z přítomných, Ivan Dejmal, si vzpomíná, že šlo o ohromující téma vyvolávající řadu otázek.²¹⁾ Vaculík v *Českém snáři* popisuje, jak se rozhodl skupinu vyprovokovat předložením velmi specifického příkladu – obecně známé osobnosti spisovatele Pavla Kohouta.²²⁾ Kohout byl vždy velmi konzistentní ve svém úsilí řídit se v životě vlastními zásadami, třebaže míra jeho aktivity v mladém věku přesahovala stupeň vlastního poznání. Když jeho poznání vyžrálo, plynule odstraňoval nesoulad těchto složek a tím obnovoval a utvrzoval svou identitu. Obviňovat Kohouta, že dělá salta, je nepochopením. K životu založenému na morálních zásadách není možné dospět najednou, jde o proces pokusů a omylů. Kohout zůstává ve svém hledání pravdy věrný sám sobě. Vaculíkova volba příkladu uvrhla skupinu v mlčení, které porušil až Tominův překlad do angličtiny. Podle Vaculíka ho Kathy Wilkesová za jeho příspěvek pochválila, ale vzhledem k pozdní době očividně nastal čas seminář rozpustit.

Wilkesová odjela příštího dne. Kromě seminářů a kontaktů se studenty strávila hodně času rozhovory s Tominovými. Pro všechny tři to byl inspirující a podnětně strávený čas. Většina diskusí se týkala filozofie, neboť v té době se Kathy Wilkesová zajímala hlavně o filozofii myšlení a analytickou filozofii. V centru Tominovy pozornosti stál Platon; Wilkesová si později uvědomila, že „Tominovy názory, utvářené bez přístupu k pomocné literatuře, se zakládaly na dokonalé

21) Rozhovor s Ivanem Dejmalem z 8. března 1997

22) V padesátých a šedesátých letech byl Pavel Kohout přesvědčeným a nadšeným komunistou. Po roce 1968 se postavil proti režimu a posléze žil v emigraci v Rakousku.

znalosti celé řecké kultury. Tím, že on a jeho kolegové byli pronásledováni, mohli snadno překračovat intelektuální demarkační linie Západu, jež jim připadaly mírně komické...²³⁾ Tomin a Wilkesová zastávali velmi často opačná stanoviska, ale potěšení z návštěvy posilovalo zjištění, že rozdíly napomáhají prohlubování vztahu. Tomin vysvětloval, že využívá skutečnosti, kdy úřady už nemohou zhoršit jeho vlastní postavení legálními cestami. Debatovali i o práci Zdeny Tominové, v té době mluvčí Charty 77, a o morálních problémech (spojených se skutečností, že dětem disidentů je bráněno ve studiu), které život v totalitním režimu přináší.

Stejně jako mnozí jiní návštěvníci hlavního města Československa při řadě dalších příležitostí se Kathy Wilkesová vrátila ohromená a radostně vzrušená, s hlavou plnou plánů a představ. 7. května 1979 podala sekci oxfordských filozofů zprávu o své návštěvě.²⁴⁾ Doporučila, aby se sekce obrátila na výbor Literae Humaniores se žádostí o prostředky nejen na cestování, ale i na nákup knih: „Vzala jsem s sebou knihy v ceně přibližně 50 liber a všechny byly dychtivě rozebrány. Jen abych vám to přiblížila – výtisk, který jsem věnovala jednomu ze studentů, o týden později zjevně přečetlo dalších čtyřicet lidí.“²⁵⁾ Wilkesová nabádala jednotlivé členy sekce oxfordských filozofů, aby v každém případě jeli, a navrhovala pouze, aby oficiálně sdělili předsedovi a tajemníkovi sekce svá jména pro případ, že by došlo k nepříjemnostem s policií. Pak by tito lidé mohli deklarovat, že reprezentují oxfordské filozofy a ne pouze sami sebe. Za nejjednodušší způsob, jak zařídit takovou návštěvu, považovala, aby ji s Tominem domluvil předcházející návštěvník. To ovšem vyžadovalo jistou organizační práci z britské strany.²⁶⁾ Zasedání sekce filozofů univerzity v Oxfordu rozhodlo, že tajemník Bill Newton-Smith bude koordinovat návštěvy a úzce spolupracovat s Wilkesovou. Wilkesovou nejvíc popoháněla potřeba seznámit britskou veřejnost s obtížnou situací pražských filozofů, kteří bojují za udržení civilizačních hodnot a akademických norem ve společnosti, v níž i ta nejmenší nelibost ze strany úřadů může člověku zcela zničit život. První zmínka o Tominových seminářích se objevila v článku v časopisu *New Statesman*,²⁷⁾ který se zabýval zhroucením profesionální etiky a morálních norem v komunistických zemích. O několik dní později zveřejnila Kathy Wilkesová vlastní článek v deníku *The Guardian*²⁸⁾ a ke konci měsíce vyšel článek zabývající se výhradně Tominovými semináři v oxfordském časopise *Isis*.²⁹⁾ Sekce oxfordských filozofů odsouhlasila, že

23) Kathy Wilkesová, *New Statesman*, 19. 10. 1979

24) Zasedání sekce filozofů univerzity v Oxfordu 7. května 1979

25) Kathy Wilkesová: Návštěva filozofů v Praze, jaro 1979, viz pozn. 14.

26) Tamtéž

27) „A Special Correspondent“, *New Statesman*, 4. května 1979

28) Kathy Wilkesová, Talks with the philosophical nightwatchman of Prague (Rozhovory s pražským nočním vrátným – filozofem), *The Guardian*, 10. května 1979

29) Sandra Emstaffová v *Isis*, 31. května 1979

za peníze od výboru Literae Humaniores vyšle jako dalšího návštěvníka kanadského profesora Charlese Taylora, profesora sociologie a politologie na All Souls College. V úterý 5. června se Kathy Wilkesová (vybavená knihami pro pražské studenty, zakoupenými za prostředky výboru Literae Humaniores) dostavila do Lukesovy kanceláře v Balliol College, aby Taylora instruovala.³⁰⁾

Zatímco oxfordští filozofové dotírali na obvykle netečný britský tisk a veřejnost, aby si povšimly českých filozofů, situace v Praze nabírala spád, což mělo ovlivnit jak osud seminářů, tak budoucnost rodiny Tominových. Začalo to jedním z incidentů, které je v policejním státě možné připisovat buď svévolné brutalitě, nebo se dají interpretovat jako součást mnohem komplexnějšího plánu. Téhož červnového večera, kdy Wilkesová, Lukes a Taylor seděli v Balliol College a hovořili o pražském semináři, Zdena Tominová se vracela z návštěvy u rodiny Grušových. Když vstoupila do vchodu č. 4 v Keramické ulici, zaútočil na ni maskovaný muž. Zachránil ji kolemjdoucí, byla však surově zbita. Přivolaná sanitka odvezla Zdenu Tominovou s otřesem mozku do nemocnice. Zpráva zastihla Tomina během jeho noční směny v zoo a on ji navštívil v nemocnici Na Františku. Hluboce rozrušen se vrátil do práce, ale místo obchůzek sepisoval dopis prezidentovi Husákovi; byl přesvědčen, že šlo o pokus vraždy, z níž měl být obviněn on sám.³¹⁾ Příštího dne vydala Zdena prohlášení, v němž spojovala útok s trvalým dohledem, který nad ní vykonávala tajná policie.³²⁾

Tě obvykle více vyhovovalo útočit na ženy než na muže; Julius Tomin, třebaže nebyl žádná těžká váha, měl značnou sílu, a pokud by se bránil, jeho přemožení by si vyžádalo přítomnosti několika tajných policistů. Útok na Zdenu pravděpodobně nebyl spojen s filozofickými semináři; Zdena navázala řadu důležitých kontaktů se západním mírovým hnutím a v roce 1979 byla jednou ze tří mluvčích Charty 77. O týden dřív, 29. května, zadržela policie její kolegy – Václava Bendu³³⁾ a Jiřího Dienstbiera³⁴⁾ – a Zdena okamžitě vydala prohlášení Charty 77, v němž poukazovala na časovou shodu zatčení s návštěvou papeže Jana Pavla II. v Polsku, na niž se soustředil zájem západních médií.³⁵⁾ V den, kdy na ni policie zaútočila, byli jmenováni náhradní mluvčí – Jiří Hájek a Ladislav Hejdránek. Napadení se „vyšetřovalo“ a před byt Tominových byla postavena policejní hlídka – „pro vaše vlastní bezpečí“. To mělo pro filozofické semináře hrozné následky.

30) Díl Kathy Wilkesové z let 1978–79

31) Rozhovor s Juliem Tominem z 19. března 1997

32) *Infoch*, ročník 2, č. 9, 29. 5.–11. 6. 1979

33) V devadesátých letech byl Benda jmenován prvním ředitelem Úřadu pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu. Později se stal senátorem.

34) Jiří Dienstbier se stal v roce 1990 československým ministrem zahraničních věcí.

35) *Infoch*, ročník 2, č. 9, 29. 5.–11. 6. 1979

Ve středu 6. června se konal pravidelný seminář, ve čtvrtek mluvil Julius Tomin ke skupině západních Němců na schůzce v restauraci Vikárka u Pražského hradu o Chartě 77 přímo pod nosem prezidenta Gustáva Husáka. Příštího dne, v pátek 8. června, dorazil do Tominova bytu v hodinu dohodnutou s Kathy Wilkesovou další návštěvník z Oxfordu, Charles Taylor. Zdena, s tváří dosud poznamenanou modřinami, se již vrátila z nemocnice. Julius byl vyčerpán nedostatkem spánku a emocionálním vypětím. Telefonní linka Tominových byla přerušena, jak se v čase krizí obvykle stávalo. Do semináře zbývala sotva hodina či dvě, a když Taylor probral seznam možných témat, Julius si vybral marxismus: „Můžu ho překládat i ve spaní.“³⁶⁾ Studenti naslouchali zdvořile, jak se však později ukázalo, téma přednášky je velmi zklamalo.³⁷⁾

Přišel víkend. Taylor se těšil, že si prohlédne českou krajinu, o níž tolik slyšel od Kathy Wilkesové, proto se dohodlo, že se druhý seminář uskuteční nedaleko od Prahy, ve starém lomu poblíž Karlštejna. Červnové počasí bylo příjemné a teplé a fotografie, které udělala Zdena Tominová, ukazují studenty, jak se bezstarostně a uvolněně povalují ve vysoké trávě.³⁸⁾ U večerního ohně přednášel Taylor čtyři hodiny o romantismu. Mnozí z přítomných na tento seminář vzpomínají jako na nejvydařenější, jakého se kdy účastnili. Příštího večera navštívil Taylor studentský byt v Krakovské, kde se námětem jeho třetí přednášky stal „Quine a základy jazyka“. Po semináři a několika půllitrech českého piva seděl Taylor se studenty za teplé letní noci na nábreží Vltavy. „Byla to pro mě nezapomenutelná zkušenost,“ napsal později, „málokdy jsem se setkal s takovou dychtivostí debatovat o filozofii.“³⁹⁾ Někteří studenti si vzpomínají, že ze všech návštěvníků byl Taylor nejvíc naladěný na jejich vlnovou délku. Čtvrtá přednáška o posledním vývoji filozofie na Západě se uskutečnila v Paloušově domě v rámci Kampakademie.

Charles Taylor se vrátil do Británie v pondělí 11. června.⁴⁰⁾ Týž den večer vyslechl jeho zprávu o českých seminářích výbor sekce filozofů v Oxfordu a odsouhlasil, aby předseda sekce napsal na československé velvyslanectví v Londýně a vyjádřil znepokojení nad tím, jakým způsobem se v poslední době zachází s lidmi, kteří se v Československu zajímají o filozofii. Tento dopis měl být zveřejněn i v tisku.⁴¹⁾

36) Rozhovor s Charlesem Taylorem z 16. června 1997

37) Podle Tomina (rozhovor z 19. března 1997) tato informace pocházela od Ludvíka Vaculíka a on (Tomin) ji předal Taylorovi; Taylor si vzpomíná (rozhovor z 16. června 1997), že ji slyšel od Lukáše Tomina.

38) Fotografování představovalo vždy spornou otázku a i při této příležitosti se někteří z přítomných odmítli nechat fotografovat.

39) Dopis od Charlese Taylora Barbaře Dayové z 21. ledna 1997

40) Dne 6. července 1979 vyšel v *New Statesman* Taylorův článek o podmínkách v Československu, čímž se mu uzavřela možnost, aby se účastnil dalších seminářů pro pražské studenty.

41) Zasedání sekce filozofů univerzity v Oxfordu 11. června 1979

Úkolem Wilkesové, Taylora a Newton-Smithe bylo napomoci při koncipování dopisu. Naplánována byla ještě jedna návštěva: Richarda Hareho, profesora morální filozofie na univerzitě v Oxfordu, který odjel do Prahy v pondělí 2. července 1979.

Ve střední Evropě začíná léto přesně 30. června. Studenti Vysokého učení technického měli v bytě na Krakovské ulici poslední setkání, než se rozjedou na letní prázdniny. Pozvali Zdenu Tominovou, ne aby přednášela, ale aby se diskutovalo o poslání a budoucnosti Charty 77. Jaro roku 1979 bylo pro chartisty obtížné; zatýkání a policejní brutalita vedla řadu signatářů k zamyšlení nad smyslem jejich počínání. Když teď před bytem Tominových stála po čtyřicet hodin denně policejní hlídka, konala se přednáška Richarda Hareho na jiné adrese – v bytě Ivana Dejmalu poblíž Kamenické ulice. Haremu, jehož prezident Balliol College Anthony Kenny popsal jako „nejvýraznějšího profesora morální filozofie v Británii“,⁴²⁾ bylo vysvětleno, že vzhledem k vzrůstající kontroverznosti projektu pojedje do Prahy výhradně kvůli výuce filozofie – jeho návštěvě nesměl být připisován žádný politický podtext. V Krakovské se žádný seminář nekonal a Hare měl v Praze jedinou přednášku. Dejmal si vzpomíná, že české posluchače zaujal vlastním životním příběhem a tím, jak to ovlivnilo jeho filozofické názory.⁴³⁾ Jeho přednášky se účastnil i Vladimír Prajzler. Vzpomíná si na Hareho (mimořádně vysokého muže) jako na člověka „rezervovaného, ale zajímavého“.⁴⁴⁾

Když se dlouhá prázdninová přestávka roku 1979 chýlila ke konci, starší syn Ludvíka Vaculíka navrhl Tominovi, že by v rámci nedávno zahájeného a slibného programu zahraničních návštěvníků měli na seminář pozvat Thorolfa Rafta, profesora dějin ekonomie z norské univerzity v Bergenu.⁴⁵⁾ Tento vynikající, „výrazně individualistický humanista“, proslulý svými pracemi z oblasti lidských práv, zamýšlel navštívit Prahu. Dohodlo se, že Rafto bude přednášet 5. září 1979 na prvním podzimním semináři o „Smyslu dějin“. Seminář se měl konat v bytě Ivana Dejmalu (během prázdnin policejní hlídka byt Tominových opustila, ale vrátila se, jakmile Tomin obdržel dopis, že mu Nadace Friedricha Eberharda v západním Německu udělila cenu). Když však Tomin a Rafto přijeli, našli policejní hlídku i před Dejmalovým bytem. Uchýlili se do kavárny hotelu Belvedere, z jejichž oken sledovali příjezd policejního auta; krátce na to jeho posádka, podle Tominova líčení, doslova vyvrála Rafta z jeho rukou. V téže chvíli policie přepadla Dejmalův byt a odvedla s sebou dvě dcery Ladislava Hejdánka.⁴⁶⁾ Na dalších čtyřicet hodin, navzdory stížnostem norského velvyslance na československém ministerstvu zahraničních

42) Anthony Kenny, *An Oxford Life*, 1997

43) Rozhovor s Ivanem Dejmalým z 8. března 1997

44) Rozhovor s Vladimírem Prajzlerem z 15. února 1997

45) Rozhovor s Juliem Tominem z 19. března 1997

46) *Infoch*, roč. 2, č. 13, 11.–30. 9. 1979

věcí, Rafto zmizel. Policie, která ho posadila na vlak do Berlína, popírala, že by o jeho existenci cokoliv věděla. Konečně se objevil u východoněmeckého disidenta Roberta Havemanna v Berlíně. Po návratu domů sdělil telefonicky Wilkesové své přesvědčení, že policie sledovala jeho osobně a že návštěvy filozofů, jejichž význam je nedocenitelný, nesmí nic zastavit.⁴⁷⁾

V době únosu profesora Rafta trávili studenti Vysokého učení technického Vladimír Prajzler, Luděk Bednář a Lenka Dvořáková ještě část prázdnin v Bulharsku. O pár dní později, po návratu do svého bytu v Krakovské ulici, se Prajzler začal připravovat na poslední ročník na univerzitě. V pondělí 10. září brzy ráno zazvonil zvonek. Dva policisté v civilu bez povolení k domovní prohlídce zabavili dopisy a dokumenty a odvezli Prajzlera na policejní stanici v Bartolomějské ulici, kde ho sedmáct hodin vyslýchali, než ho zavřeli do cely.⁴⁸⁾ Tominovi poučili studenty, aby v takovém případě nevypovídali; při pomýšlení na zatčení aktivistů VONSu se však Prajzler neubránil myšlenkám, zda ho zavřeli na pár hodin, nebo na pár let. Ve středu ho propustili a o dvacet metrů dál ho na ulici znovu zadrželi až do pátku. Ráno téhož dne (ve středu) se Bednář a Dvořáková, kteří o Prajzlerově zadržení nevěděli, vrátili do bytu v Krakovské ulici, kde je sebrala policie. Dvořáková byla několik hodin vyslýchána a Bednáře zadrželi na plných osmačtyřicet hodin. (Během příštích několika měsíců se studenti seznámili se systémem osmačtyřicetihodinových zadržení a poučili se, že není radno kamkoliv chodit bez kartáčku na zuby a zásoby cigaret.) Spolu s dalšími studenty, které policie zadržela, byli uvězněni v sousedících celách. Policie se pokoušela získat informace o filozofických a literárních seminářích. Nejen o těch, kterých se sami zúčastnili, ale o nichž se třeba jen doslechli. O více než deset let později zjistil Prajzler, že jeden ze studentů v Krakovské si červnovou diskusi s Tominovou v podkrovním bytě tajně natáčel a nahrávku předal policii. Jak se ukázalo, šlo o poslední studentský seminář, který se v Krakovské konal.

Prajzlera a Bednáře nijak nepřekvapilo, když krátce po svém propuštění obdrželi dopisy od děkana fakulty, v nichž se jim oznamovalo vyloučení z univerzity na základě „jejich aktivního členství v organizované skupině, která podněcuje univerzitní studenty proti socialistickému zřízení“.⁴⁹⁾ Prajzlerův dopis později zmizel, pravděpodobně při policejní prohlídce.⁵⁰⁾ Aleš Havlíček se svými přáteli odcestoval

47) Dopis Kathy Wilkesové Anthonyemu Kennymu z 8. 10. 1979

48) *Infoch*, roč. 2, č. 13, 11.–30. 9. 1979; rozhovor s Vladimírem Prajzlerem z 15. února 1997

49) Tamtéž

50) Když Prajzler a Bednář navštívili v roce 1990 České vysoké učení technické, kopie dopisů o jejich vyloučení už v archivu nebyly; tam, kde být měly, zela v číslování složek mezera. „Jak je to proboha možné,“ vytkovala úřednice, „tady se muselo něco divného stát.“ „Nicméně,“ poznamenal v roce 1997 Prajzler, „lidé, kteří jsou za to odpovědní, tam dosud učí.“

během letních prázdnin na papežovu návštěvu a při dopravní nehodě byl zraněn. Zástupci Českého vysokého učení technického ho později vyloučili pod záminkou, že nesložil zkoušky. Jednadvacetiletá Lenka Dvořáková z průmyslového města Ostravy, která měla nastoupit do třetího ročníku stavební fakulty (jediné školy, na niž se mohla dostat), rovněž od univerzity obdržela dopis, jímž byla (s jiným zdůvodněním) vyloučena ze studia. Jedno z obvinění, které proti ní vznesli, znělo, že ve svém pokoji organizovala skupinu, která četla díla Dostojevského a debatovala o nich. Podobný dopis dostal i Tomáš Liška, student FAMU. Spolu s vyloučením z univerzity ztratili studenti i stipendia a ubytování na kolejích: museli si vydělávat na živobytí a najít si bydlení, jak nejlépe dovedli. Havlíček se stal topičem v hotelu Jalta a Dvořáková modelkou v umělecké škole. Luděk Bednář si vzpomíná, že se k nim Tominovi chovali jako rodiče a že nějakou dobu bydlel u nich v Keramické ulici.

Místo aby tato situace akademiky od návštěv odrazovala, vzbuzovala čím dál větší zájem. Ale finanční zdroje sekce oxfordských filozofů byly omezené. Umožňovaly vyslání jen hrstky filozofů ročně a Kathy Wilkesová předvíдалa, že přijde doba, kdy výbor Literae Humaniores řekne „dost“.⁵¹⁾ Bylo nezbytné obrátit se na filozofy z jiných univerzit, kteří by mohli využít své fondy nebo cestovat na vlastní náklady. V několika dalších letech rozeslala Wilkesová přes sto dopisů; nedá se zjistit, kolik filozofů bylo tímto způsobem osloveno, ani kolik jich souhlasilo a kolik odmítlo.

Jedním z filozofů, kteří původně odmítali Prahu navštívit, byl Roger Scruton, v té době profesor na Birkbeck College London University. V polovině května 1979, během filozofické konference, která se konala v Cumberland Lodge ve Windsor Great Park nedaleko Londýna, se ho Wilkesová snažila přesvědčit o důležitosti účasti na Tominových seminářích.⁵²⁾ Scruton se zdráhal. Byl příliš zaměstnán, návštěva Československa nezapadala do jeho programu a zabrala by mu mnoho času. Ale v září se měl účastnit konference o estetice v Krakově na jihu Polska. Nakonec se nechal přesvědčit, že by bylo výhodné využít této příležitosti a vlakem odjet z Krakova do Prahy. Přesvědčit se podařilo i Anthonyho Savila z londýnské King's College, aby cestou z Londýna do Krakova přednášel Tominovým studentům o „kráse“. Tuto přednášku tlumočila Zdena Tominová.⁵³⁾

Scruton přijel v pondělí 24. září na třídní návštěvu. Na Tominově semináři promluvil o Wittgensteinově filozofii přirozeného jazyka.⁵⁴⁾ Vzpomíná si, že se

51) Rozhovor s Kathy Wilkesovou z 30. listopadu 1996

52) Nebylo to poprvé, kdy spolu probírali situaci ve střední Evropě: otázka se předtím vynořila při vánoční večeři s filozofem Tomem Nagelem (sám byl českého původu) a jeho ženou Anne Hollanderovou v New Yorku v roce 1978. Nagel a Hollanderová se setkali s Tominovými v Praze v létě 1980.

53) Rozhovor s Anthonyem Savilem ze 14. prosince 1997

54) Rozhovor s Ivanem Dejmallem z 8. března 1997

JMENNÝ REJSTŘÍK

- Abensour Miguel 155, 258, 261
 Abramsová Erika 11, 88, 265
 Agulhon Maurice 257
 Alexander Charles 182, 184–187, 253, 254
 Allenová Heather 29, 31, 250, 261
 Allenová Kimberly Ann 264
 Almond Mark 104, 203, 205, 255, 256
 Ambrož, sv. 209
 Anisová Françoise 78
 Annasová Julia 96
 Antonín Petr 140
 Arendtová Hannah 75, 87, 101, 106, 155
 Aristofanes 28
 Aristoteles 23, 28, 35, 53, 54, 58, 70, 80, 96, 97, 99, 110, 251
 Armstrong David 60, 250, 261, 264
 Aron Raymond 149
 Atwoodová Margaret 117
 Audard Jean 82
 Audardová Catherine 5, 46, 47, 79–83, 85, 86, 88, 90, 92, 104, 106, 227, 247, 249–252, 256, 258, 261
 Augustin, sv. 69, 209
 Ayer Alfred 248
 Bacon Francis 171
 Bahro Rudolf 142
 Bainbridge Simon 167, 255
 Balabán Milan 19, 22, 24, 47, 122, 207–211, 213–216, 226, 261
 Balibar Etienne 87, 257, 259
 Baran Petr 175
 Barnes Jonathan 96
 Baronová Anne 257
 Barry Norman 255
 Barša Pavel 16, 137, 138, 156, 157, 261
 Barthes Roland 155
 Bartůšková Sylva 129
 Bašta Jaroslav 84
 Battěk Rudolf 21, 51, 64
 Baxandall Michael 95, 96, 251
 Bealey Frank 103, 247, 251, 255
 Bednář Jan 20, 25, 27, 28, 45–47, 58, 64–66, 217, 261
 Bednář Jiří 45, 64
 Bednář Luděk (Ludvík) 26, 27, 42, 43, 47, 48, 53, 58, 59, 65, 104, 261
 Bednářová Otká 21, 25, 27, 45, 64
 Beiner Ronald 101, 251
 Beller Stephen 104, 254, 264
 Beloffová Norah 104, 254
 Benda Patrik 271
 Benda Václav 39, 45, 102, 103, 105, 159, 201
 Bergström Lars 91, 251
 Berkeley George 28, 80
 Berkeley Michael 167, 186, 187, 253, 255
 Berkhof Herman 122
 Bernhardová Michele 256
 Besnier Jean-Michel 155, 258, 261
 Bethge Eberhard 123
 Birkett Julian 264
 Birley Robert 248
 Bischoffshausen Alexander von 160, 260
 Blacková Debra – viz *Pittmanová Jessica Strauss*
 Blaker Peter 55
 Blatný Ivan 127
 Blažke Jaroslav 160, 261
 Blažková Marie 139, 160, 262
 Blunden Stephen 210, 212, 213, 254

- Boer Theodore de 5, 91, 121, 122,
124, 125, 221, 261
Boëthius Anicius Manlius Severinus
70
Bollo Edouard Fernandez 257
Bollocková Sabine 259, 269
Bondy Egon 24, 207
Bonhoeffer Dietrich 123
Bonitz Hermann 96
Boonsová Marie-Claire 257
Borecký Jaroslav 262
Bosch Hieronymus 167
Bourdeaux Michael 208
Bowen John 90
Brabenec Vratislav (Vráta) 119, 264
Bradbury Malcolm 184
Bragg Melvyn 90
Brandt Reinhard 260
Bratinka Pavel (Miloš Kořan, Virgil)
23, 90, 99–102, 104, 108, 159, 185,
209, 226, 243, 249, 262, 264, 267
Brecht Bertolt 165
Breton Stanislas 258
Britten Benjamin 163, 183, 184, 267
Brocquy Louis de 171
Brooknerová Anita 96
Broué Michel 79
Brown Lesley 98, 254
Brunet Roland 256
Brunschvicg Jacques 86, 97, 251, 257
Brunschvicgová Hélène 86, 251, 257
Burke Edmund 137, 268
Burke Tom 141, 190–198, 236,
252–254, 261
Cadbury Adrian 73, 248
Cachardová Claudie 258
Calda Miloš 213, 214
Campenhausen Mark von 260
Candole James de 144, 146, 151, 152,
201, 238, 254, 256, 264
Capper Graham 254
Cargill Angus 51, 255
Carl Wolfgang 158
Cartier Pierre 258
Cavallero N. 258
Cibulka Petr 173, 230
Císařová Blanka 264
Clarková Mary 109
Coblenceová Françoise 258
Cohen Gerald 254
Cohen Jonathan (L. J.) 56
Cohenová Brenda 251
Colombelová Jeanette 257, 258
Conwayová Margaret 109
Crombie Ian 56
Crosse Gordon 167, 254
Čalek Pavel 210
Čapek Josef 79
Čapek Karel 79
Čarnogurská Marta 202, 205
Čarnogurský Ján 199, 201–205, 229,
238, 243, 249, 262, 264
Čarnogurský Pavel 201
Čermák Václav 128
Černík Zdeněk 51, 55, 56
Černohorský Martin 148
Černý Albert 131, 132
Černý Václav 217
Červenka Miroslav 22, 237
Češka Zdeněk 56
Daniš Josef 48
Davidson Donald 92, 93, 115, 252
Davidsonová Margaret 252
Davis Colin 183
Dayová Barbara (Sam Hird) 40, 71,
88, 99, 107, 108, 125, 126,
143–147, 152, 159, 164, 175, 176,
186, 188, 194, 205, 209, 210, 228,

- 231, 235, 237–240, 243, 246,
252–256, 265, 266
- Deguy Michel 257
- Dejmal Ivan 24, 28, 37, 41, 43, 45, 46,
49–52, 243, 262
- Dejmalová Kateřina 53
- Delacroix Eugène 96
- Demonqueová Chantal 258
- Dennet Daniel 71, 250
- Derfler František 129
- Derrida Jacques 9, 79, 80, 82–86, 90,
91, 94, 112, 211, 221, 222, 256, 261
- Derridová Marqueritte 85
- Descartes René 83, 97
- Descombes Vincent 259
- Dienstbier Jiří 39, 45, 68, 109
- Diuková Nadia 25, 234, 261
- Doležal Václav 184
- Dostojevskij Fjodor Michajlovič 43
- Douglas-Home Charles 232
- Douglas-Home Sholto 254
- Douglas-Homeová Jessica 5, 103,
107, 136, 141, 152, 164, 170, 171,
174, 182, 183, 185–187, 205, 225,
232, 234, 235, 247, 252–254, 261,
264
- Drápal Milan 265
- Drozd 27
- Dubček Alexandr 18, 199, 205
- Dubský Ivan 24
- Dufrenne Mikel 257
- Dujardinová Jacqueline Rousseau
257, 258
- Dummet Michael 57
- Dumont Louis 257
- Dunlop Francis 137, 252, 253, 255,
265
- Dunn John 251
- Durhamová Nancy 180, 182, 183, 212,
242, 247, 253, 254, 256, 261, 265
- Dvořák Antonín 167
- Dvořáková Lenka 27, 42–44, 46, 47,
58, 59, 68, 70, 75, 90, 129, 130
- Edgingtonová Dorothy 94, 250, 252
- Ellison G. E. 248
- Elster Jon 90, 94, 250
- Elton John 183
- Emmert František 166, 167
- Emstaffová Sandra 38
- Enégren André 155, 258
- Engels Friedrich 80
- Errera Roger 85, 261
- Eslin Jean-Claude 87, 88, 154, 155,
256–259, 261, 265
- Exner Jiří 183, 186–188
- Fabre Bernard 156, 157, 258, 259,
261, 269
- Farrel Dominic 199, 201
- Fenton Jonathan 255
- Ferro Marc 259
- Fiala Jiří 5, 14, 23, 24, 99, 262, 265
- Fiala Petr 137–139, 141, 262
- Fialková Markéta – viz *Němcová
Markéta*
- Fibich Zdeněk 163
- Fidelius Petr – viz *Palek Karel*
- Filip Aleš 137
- Filip Martin 137
- Finkelkraut Alain 156, 259
- Finnis John 202, 203, 254
- Fišer, major StB 36, 71
- Flather Paul 48, 80, 106, 137,
225–227, 247, 252, 261, 265
- Flyn Michael 96, 250
- Fondová Jane 111
- Forster E. M. 203
- Foster Charles 255
- Foucault Michel 148

- Fougeyrollas Pierre 80
 Fouillard Didier 257
 Frankel William 265
 Frankl Viktor E. 148
 Franklin Norman 76, 248
 Fraňková Jana (Vaňatová) 31, 32, 34,
 35, 106, 226, 262
 Fraserová Antonia 248
 Frécourt Jean 258
 Freundová Zina 185, 262
 Frolík Jan 265
 Frye Northrop 115, 117
 Fuller Peter 174, 175, 253, 268

 Gallop David 96
 Gándhí Mahátma 20, 225
 Gandillac Maurice de 79, 82
 Ganlyová Helen 5, 141, 165,
 171–174, 197, 247, 253, 254, 256,
 261, 265
 Gardnerová Helen 248
 Garton Ash Timothy 102, 251
 Gauchet C. 258
 Geffroy Yves 157, 258
 Geldof Bob 183, 186
 Gellner Ernest 18, 33, 104, 248
 Gershman Carl 234, 261
 Gillett Grant 252
 Ginsberg Allen 115
 Glucksmann André 87, 88, 258, 265
 Goetz-Stankiewiczová Marketa 25,
 266
 Goldfarb Jeffrey 255
 Goldflam Arnošt 128
 Gorbačov Michail 203
 Goslingová Justina 96
 Graham Petr (Jaroslav Pokorný,
 Jaroslav Šťastný) 166, 167
 Grant Bob (Robert) 100, 102–104,
 202, 229, 230, 251, 252, 254, 261
 Grasset Bernard 11, 106, 265
 Greene Graham 184
 Greig Louis 252
 Grice H. P. 93
 Gruntorád Jiří 5, 84, 262, 266
 Gruša Jiří 21, 39, 48
 Grušová 39
 Guppyová Shusha 266
 Gwynnová Jessica – viz
 Douglas-Homeová Jessica

 Habermas Jürgen 90, 158, 250
 Habibová Claude 155, 258, 261
 Habsburg Otto von 161
 Hájek Jiří 18, 20, 39, 64
 Hale John 7, 252
 Hampshire Stuart 247, 248
 Hanáková Jitka 266
 Hancock Herbie 184
 Hare Richard 41, 46, 249
 Harris Gavin 256
 Hartley L. P. 245
 Hartshorne Charles 90
 Havel Ivan 14, 15, 23, 101, 124, 208,
 262, 266
 Havel Václav 6, 15, 18–20, 23, 45, 64,
 68, 79, 87, 90, 102, 110, 111, 118,
 119, 124, 125, 127, 142, 154, 177,
 184, 186, 207, 211, 217, 238, 239,
 243, 245, 264, 266, 270
 Havemann Robert 42
 Havlíček Aleš 27, 28, 42, 43, 220, 262
 Havlová Olga 186
 Hayek Friedrich von 100, 105, 108,
 149, 151
 Heaney Seamus 184
 Hegel Georg Wilhelm Friedrich 76
 Heidegger Martin 12, 23, 108, 156,
 159, 240, 266
 Hejdánek Ladislav 7, 13, 20, 22, 23,

39, 41, 44, 47, 67–71, 73, 75, 81,
83–87, 89–94, 100, 101, 112, 116,
119, 121, 122, 124–126, 132, 155,
157–159, 185, 206, 211, 220, 221,
241, 242, 249, 256, 262, 266

Helm Paul 255

Hemingwayová Maggie 167, 239, 254,
266

Hendrix Jimi 179

Heneka A. 266

Henrich Dieter 158

Hill Christopher 82, 250

Hird Sam – viz *Dayová Barbara*

Hitchens Christopher 33, 266

Hitler Adolf 12, 48

Hlušičková Růžena 266

Hockney David 171

Hodgeová Joanna 252

Hoffman Ivan 25

Holba Jiří 210

Hollanderová Anne 43, 60, 221, 250

Holloway Robin 255

Holub Miroslav 177

Horáková Dana 14

Horst Klaas van der 122, 266

Horstmann Rolf-Peter 158

Howard William 166, 167

Howlett Marc-Vincent 259

Hrab Ondřej 189

Hrabal Bohumil 17, 110, 180

Hromádka J. L. 13, 67

Hromádková Alena 5, 19, 32, 34, 35,
46, 75, 83, 101, 103, 116, 129, 142,
207–209, 218, 220, 226, 228, 229,
235–237, 262

Hromádková Marie 51

Hubka Karel 95, 97, 162

Hughesová Fiona 252

Hume David 28, 97

Huňát Čestmír 187

Husák Gustáv 6, 39, 40, 46, 53, 68,
85, 128, 183, 217

Husák Milivoj 174

Husserl Edmund 12, 99, 122

Hutka Jaroslav 28

Hutton Mathew 109, 251

Chadima Mikoláš 212

Chadimová Marta 211, 212, 215, 242

Challierová Catherine 258

Charles David 251

Chautard 202

Chereau Patrice 79

Chramostová Vlasta 48, 119

Chřzová Jana 189, 210, 211

Chvatík Ivan (Ivan Tomáš) 13–15,
124, 142, 157, 240, 262, 266

Imbert Claude 257

Ištvan Miloslav 164, 166–168

Jablonický Jozef 200

Jacob André 257

Jacob Pierre 259

Jacobson Dan 141, 176–178, 244,
251, 253, 255, 261, 266

Jacobsonová Margaret 176, 177, 253

Jaczyková Gwendolyn 259

James Eric 255

James William 28

Jamiová Irene 258

Jan Pavel II. 39, 64

Janáček Leoš 127, 128, 132, 162, 163,
165–167

Janouch František 19, 76, 114, 119,
143, 234, 266

Jelínek Josef 103

Jelínek Milan 5, 142, 148, 154–157,
159, 160, 243, 256, 262

Jelínková Jana 154–157, 159, 160,
262

- Jerome 214
 Ježek Jaroslav 179
 Jirous Ivan (Magor) 87, 109, 118,
 119, 173, 238, 264
 Jochmann Vladimír 129, 148
 Jones Derek 266
 Jong B. de 267
 Joplinová Janis 179
 Judson Lindsay 98, 254
 Judt Tony 253
 Jung Carl Gustav 129

 Kafka Franz 23, 27, 83, 176
 Kalus Vladimír 121
 Kalusová Jana 121
 Kant Immanuel 48, 71, 97, 98, 103,
 158, 251–253, 260
 Kantůrek Jiří 128
 Kantůrková Eva 45, 48, 106, 128, 154
 Kaplan Jiří 123
 Kaplanová Marie 123
 Kapoor Anish 171
 Karásek Svatopluk 27
 Karfík Filip 24
 Karfíková Lenka 24
 Katětov Miroslav 14, 265
 Katznelson Ira 255
 Kaufmann Pierre 257, 258
 Kaufmannová Magdalena 160, 259
 Kavan Jan 29–31, 34, 35, 49, 50, 59,
 77, 78, 110, 112, 115, 116, 123, 131,
 183, 217, 220, 223, 226, 234, 261,
 267
 Kavan Pavel 30
 Kavanová Rosemary 30, 267
 Keane John 18, 136–138, 152, 162,
 224, 252–254, 261, 267
 Kennedy Craig 192, 252
 Kenny Anthony 5, 41, 42, 44, 48,
 51–57, 70, 71, 218, 221, 249, 261,
 267, 270

 Kenneyová 54, 55, 70
 Kerans Pat 249
 Kershaw Alex 267
 King Graham 236, 255
 Kirwan Christopher 5, 60, 61, 69, 70,
 91, 93, 96, 98, 250–252, 254, 261
 Klaus Václav 23, 78, 99, 151, 193, 211
 Klíma Ivan 21, 23, 128, 154, 176, 177,
 251
 Klímová Helena 128
 Klímová Rita 19, 151, 177
 Klusák Milan 182
 Kocáb Alfréd 122, 162
 Kocáb Michael 162
 Kohák Erazim 267
 Kohlbruggeová Hebe 121, 123, 206
 Kohout Pavel 19, 37, 52
 Kohoutová Tereza 52
 Komárková Božena 129
 Komenský Jan Ámos 13, 97
 Korda Jan 267
 Kořán Jaroslav 115, 116, 141, 165,
 177, 183, 184, 239, 243
 Kosík Karel 14, 26
 Košut Michal 166–168
 Kotrlá Iva 129
 Kotrlý Zdeněk 129
 Kouba Pavel 95, 106, 108, 181, 182,
 240, 241, 262, 268
 Kouřil Vladimír 186
 Koutná Anna 150
 Kovalčuk Josef 128
 Kozlík Jan 211, 214, 215, 220, 262
 Kraaijeveld Jan 121, 123
 Kratochvíl Jan 27
 Krejčí Jaroslav 14
 Krejčí Petr 211, 215, 216, 268
 Krier Leon 235, 236, 255
 Kroupa Daniel 16, 17, 19, 22, 23, 74,
 243, 249, 262, 267

- Kružíková Eva 194
 Křivánková Rostislava 184, 185, 189, 210
 Křivanová Jarmila 76
 Kubišová Marta 20
 Kučera Rudolf (Urbinus, Vrána) 22, 87, 101–104, 155, 159, 160, 249, 256, 262
 Kudeříková Maruška 218
 Kuchtová Jana 149, 164
 Kummerman Daniel 22, 75
 Kundera Ludvík 127
 Kundera Milan 127, 156
 Kundera Miroslav 190, 192, 262
 Kupka František 79
 Kusý Miroslav 19, 75, 131, 199, 200, 202–205, 229, 238, 262
 Kvapil Jaroslav 166
 Kyncl Ivan 115, 116
 Kyncl Karel 115

 Labarrière Pierre-Jean 156, 259
 Laber Jeri 114
 Labica George 257
 Lacoue-Labarthe Philippe 258
 Langoš Ján 204
 Lantz Pierre 257
 Laskar Jacques 54
 Lašák Pavel 26
 Latawski Williams 221
 Lautmann Ruediger 258
 Le Maistreová Alice 115
 Lecercle Jean Jacques 256, 257
 Lefort Claude 258
 Lehký Miroslav (mladší) 202
 Lehký Miroslav (starší) 202, 262
 Lehsten Hugo von 259
 Leibnitz Gottfried Wilhelm 97
 Leiner Martin 261
 Lenox-Conyngham Andrew 208–210, 212–215, 247, 252, 255, 261
 LeRoy Ladurie Emmanuel 257, 258
 Lévinas Emmanuel 124, 155
 Levy Alan 267
 Levy David 100, 104, 107, 136, 137, 143, 149, 215, 223, 250–252, 254, 255, 261, 267
 Liška Tomáš 43, 44, 46, 47, 53, 58, 59, 68, 70, 71, 90, 221
 Litomiský Jan 74, 109
 Livet Pierre 257
 Locke John 36, 266
 Longová Jane 76
 Lopatka Jan 106
 Lorenc Alojz 221, 239
 Lorenz Konrad 142
 Lowit Tomáš 86
 Lowitová Valerie 86
 Lucas John (J. R.) 70, 71, 250
 Lukes Steven 31, 32, 34, 35, 39, 46, 48, 79, 101, 104, 223, 249, 251, 253, 255, 261, 267
 Lukesová Nina 46
 Luther Martin 74, 109
 Lyotard Jean-François 82, 257, 258
 Lyotardová 258

 Maccobi Hyam 216
 Macek Petr 237
 Mackie J. L. 33
 Macková Harriet 237
 Macrory Brabazon R. 194
 Mádr Ota 123
 Magor – viz *Jirous Ivan*
 Mahen Jiří 128
 Mahler Gustav 141, 163, 164, 168, 169, 267
 Machala, Lubomír 267
 Machovec Milan 13, 14, 20, 25, 27, 67
 Malamoud Charles 256
 Male Peter 55

- Málek Jiří 221, 267
 Malemoud Charles 259
 Mallaby Christopher 55
 Malý Radomír 109
 Malý Václav 87, 109, 243
 Mandler Emanuel 24
 Manyon Julian 78
 Marie Jean-Jacques 79
 Marin Louis 257, 258
 Marks John 99, 202–204, 242, 253, 255, 256
 Maršová Susan 255
 Martin Hervé 257
 Marx Karel 16, 53, 80, 141
 Masaryk Tomáš Garrigue 12, 108
 Matraszek Marek 255
 Matthews David 141, 163–169, 183, 184, 239, 247, 252–256, 261, 267
 Mautner Thomas 45, 249
 Maxwell Robert 72
 Maxwellová Melinda 167
 McCartney Paul 183
 McCrum Michael 213
 McDowell John 96
 Medek Ivo 168
 Melbourn, lord 202
 Mellor David 183, 213
 Melville-Mason Graham 164
 Menuhin Yehudi 248
 Menzel Jiří 17, 18
 Merleau-Ponty Jacques 257
 Merta Zdeněk 139
 Message Jacques 259
 Miłosz Czesław 104
 Mikloško František 203, 204
 Mikulášek Oldřich 127
 Misaková Cheryl 143, 149, 253
 Mishan E. J. 149
 Mitchell David 62
 Mitchell Donald 183, 267
 Mitchell Julian 139, 140, 177, 254
 Mittelstrass Jürgen 158
 Mlynář Vladimír 19
 Mlynář Zdeněk 19
 Mnouchkinová Ariane 79
 Moldan Bedřich 195, 197
 Mongin Olivier 87, 102, 154, 155, 256–258
 Montefiore Alan 5, 33, 34, 46–48, 51, 57, 65, 72, 73, 75, 78–80, 85, 88, 90, 104, 106, 158, 218, 223, 227, 233, 247, 249–252, 261
 Montefiore Hugh 248
 Moore Henry 171
 Moser Claus 247, 248
 Moskowitz Jack 111, 113, 115, 116
 Moučka Ladislav 210
 Moural Josef 24, 240, 241
 Mueller Ivan 70, 270
 Mucha Alfons 79
 Müller Jiří 5, 112, 115, 118, 119, 129–133, 135, 136, 138–152, 154, 157, 159, 160, 164, 173, 175, 176, 180, 182–184, 187, 188, 190–192, 194–197, 201, 223–226, 240, 243, 246, 262, 267, 268
 Müllerová Bronislava 130, 132, 135, 139, 144, 150, 188, 190, 192, 223–225, 262
 Murdochová Iris 184, 247
 Murphyová Francesca 253
 Mynors Roger 248
 Nagel Tom 43, 60, 221, 250
 Nancy J. Luc 258
 Navarreteová Nilda 268
 Nellen Klaus 157, 251, 261
 Němcová Alena 163, 166
 Němcová Dana 21, 25, 45, 86, 243

- Němcová Markéta (Fialková Markéta) 14, 21, 25, 44, 46, 47, 58, 65, 66, 93, 125, 262
- Němcová Pavla 58
- Němec David 58, 86
- Němec Jiří 14, 21, 25, 45, 66, 67, 70, 86, 125, 250, 268
- Nesnídalová 14
- Neubauer Zdeněk 23, 24, 69, 75, 81, 250, 268
- Newton-Smith Bill (W. H.) 29, 32–35, 38, 41, 49–52, 55–57, 67, 70, 72, 75, 76, 79, 110, 114, 115, 119, 125, 143, 144, 182, 218, 221, 232, 240, 241, 247, 249, 261, 268
- Nietzsche Friedrich 28, 106, 108, 181, 182, 240, 268
- Norfolk vévoda 72, 248
- Northcott Bryan 167
- Novák Pavel 164, 166–168
- Nozick Robert 149
- Nussbaumová Martha 96
- Oestreicher Paul 29
- O'Hear Anthony 94, 146, 174, 250, 253, 268
- O'Keeffe Dennis 152, 191, 192, 252, 256
- O'Leary John 48
- O'Neillová Onora 254
- Osborne Nigel 165, 166, 183, 185–187, 239, 253
- Oslzlá Eva 133–136, 140, 154, 156, 160, 168, 172, 173, 177, 262
- Oslzlý Petr 128, 132–141, 144, 151, 152, 154, 156, 160, 163–165, 167, 168, 170, 172–177, 180–184, 191, 192, 223–226, 229, 231, 234, 239, 242, 243, 249, 262, 265, 267, 268
- Osolsobě Petr 128, 136
- O'Sullivan Noel 149
- Otáhal Milan 266
- Owen Gwill 250
- Pala Karel 139
- Palach Jan 30, 31, 78, 116, 204, 228, 234, 263
- Palek Karel (Petr Fidelius, Pius) 11, 16, 74, 87, 88, 102, 104–106, 162, 233, 262, 265
- Palouš Martin 15, 16, 22, 23, 40, 70, 71, 87, 123, 125, 243, 262, 268
- Palouš Radim 22–24, 36, 40, 44, 51, 52, 54, 75, 86, 99, 100, 108, 159, 243, 262, 267, 268
- Pánková M. 269
- Papineau David 92, 252
- Parret Herman 125, 126, 159, 253
- Parsch Arnošt 166
- Patočka Jan 11–15, 18–23, 64, 67, 73, 75, 79, 80, 87, 92, 93, 95, 108, 125, 154, 156, 157, 239, 267, 268
- Patten John 56
- Pavlíček František 48
- Payne Jan 47
- Payne Jiří 47
- Pearson Ian 249
- Pechota Vratislav 114, 261
- Pelikán Jiří 36, 78
- Petit Jean-Luc 156, 259
- Petitová Marie 156, 259, 261
- Petroni Angelo 253
- Petrusek Miloslav 148
- Phippsová Diana 73
- Pinc Zdeněk 23
- Pinter Harold 73, 248
- Piños Alois 166
- Pithart Petr (Cassandra) 14, 15, 19, 23, 31, 32, 74, 101, 106, 107, 114, 115, 120, 159, 232, 233, 235, 238, 243, 246, 262, 264, 268, 269

- Pittmanová Jessica Strauss 5, 60, 72,
 75, 78, 110–117, 237, 249, 251,
 261, 269
 Pius – viz *Palek Karel*
 Placák Jan 210
 Placák Petr 210, 237, 238
 Platon 9, 21, 23, 25–28, 37, 54, 62,
 96–99, 254, 255
 Podhoretz Norman 104, 253, 268
 Pokorná Terezie 268
 Pokorný Jaroslav – viz *Graham Petr*
 Ponická Hana 201, 205
 Popovski Mark 142
 Popper Karl 75, 142, 148, 149
 Pospíšil Miroslav 5, 135, 138–140,
 150, 157, 163–165, 168, 170, 177,
 182, 192, 229, 243, 246, 262
 Pospíšil Rostislav 135, 170, 172
 Pospíšilová Yvona 135, 140, 150, 168,
 177
 Posselt Bernd 160, 161, 260, 261, 268
 Potocki Roger 234, 261
 Potter Michael 147, 148, 196, 253
 Powers Anthony 167, 255
 Prajzler Vladimír 26–28, 41, 42, 48,
 262
 Prečan Vilém 5, 24, 104, 108, 115,
 118, 119, 135, 143, 147, 149, 200,
 224, 234, 261, 265, 266, 268
 Princová Zuzana 185
 Procopé John 68, 70, 73, 221, 250,
 268
 Průša Josef 184
 Pryce-Jones David 177, 178, 203, 204,
 254, 255, 268
 Quine W. V. 40, 115
 Ráček Roman 141
 Raff Dan 252
 Rafto Thorolf 41, 42, 48
 Randle Michael 77
 Rattle Simon 183
 Rawls John 149, 202
 Read Piers Paul 90, 177, 178, 253,
 268
 Rebuffat Pierre 258
 Reed Philip 267
 Reeves John 117
 Regan David 137, 143, 202, 203, 252,
 254, 268
 Rechlík Karel 174
 Reich Steven 167
 Reisz Karel 73
 Rejchrt Miloš 51, 52, 64, 81, 83, 87,
 88, 109, 121, 124, 262
 Renton Timothy 187
 Rezek Petr (Falstaff) 14, 22, 36, 75,
 86, 91–99, 103, 106, 124, 155, 158,
 159, 162, 181, 239, 240, 249, 262,
 268
 Ricoeur Paul 79–81, 87, 154, 256,
 258, 259, 268
 Richmond Yale 235
 Robertson Geoffrey 184–186, 253,
 268
 Robins John 235
 Robinson Howard 253
 Rogersová Deborah 177, 255
 Rohe Miese van der 158
 Rorty Richard 89, 90, 157, 158, 250,
 252
 Rose John 104, 185, 252, 253
 Rosen Michael 252, 253
 Rothschildová Victoria 248
 Roussarieová Nathalie 5, 81, 86, 88,
 155, 157, 257–259, 261
 Rowland 214
 Rowson Richard 140, 177, 254
 Ruffer Jonathan 93, 94, 247, 250

- Rumensová Carol 177, 178, 254
 Ruml Jan 25, 28, 78
 Ruml Jiří 21, 25
 Russel Bertrand 93
 Rychetský Jiří 168
 Rychlík František 141
 Ryle Gilbert 93, 95
- Sabina Karel 231
 Salivarová Zdena (Škvorecká Zdena)
 111, 117, 118, 120
 Salmonová Jane 167
 Sanders David 214, 255
 Saunders James 90
 Savile Anthony 43, 249, 261
 Scott George C. 70, 71
 Scruton Roger 5, 9, 16, 43–46, 48,
 57–60, 68, 70–72, 74, 75, 77, 79,
 82, 83, 88–91, 93–96, 99–103, 105,
 107, 108, 116, 120, 129–132, 135,
 136, 138–146, 149, 152, 158, 159,
 162, 163, 182–185, 187, 188,
 190–195, 201, 208, 209, 213,
 222–225, 227, 228, 232–234, 236,
 237, 243, 246, 247, 249–252, 269
 Searle John 92
 Selbourne David 104, 202, 253, 254,
 269
 Shreirová Sally 74, 101, 251
 Schmidt Jean-Claude 257
 Schneider Jan 207, 211, 212, 215,
 216, 262
 Schneider Jiří 22, 211, 215, 216
 Schofield Malcolm 96
 Schwarzenberg Karel 108
 Sidon Karol 207
 Singer Isaac Bashevis 104
 Sisson C. H. 177, 254
 Skácel Jan 127, 154, 156, 269
 Skalník Joska 170, 180, 187, 188, 239,
 243
- Skilling H. Gordon 5, 15, 24, 64, 107,
 111, 114–120, 148, 246, 261, 269
 Skillingová Sally 111
 Skirbekk Gunnar 253
 Sklenička Karel 162
 Skorupski John 71, 250
 Slánský Rudolf 7
 Slavická M. 269
 Smetana Bedřich 231
 Smetana Pavel 109
 Smith Anthony 247
 Smith Honor 248
 Smith Simon 269
 Sokol Jan 23, 48
 Sokrates 27, 28, 54, 61
 Sorabji Richard 96, 97, 251
 Soros George 81, 118, 232–234, 238,
 240
 Souček David 268
 Soulezová Antonia 256
 Sousedík Stanislav 70, 75, 97, 106,
 250
 Sparling Don 140
 Spee Marie von 143, 259
 Sponville André Comte 258, 259
 Spurborg C. H. 248
 Srp Karel 180–183, 186, 188, 262,
 269
 Stark David 111, 113, 114, 116, 117,
 251
 Steen Philip 255
 Stehlíková Eva 89, 97
 Steinfels Peter 111, 113, 114, 261
 Stevas Norman St. John 182, 183
 Stock Wolfgang 5, 108, 143–147, 151,
 158–161, 194, 252–254, 256,
 259–261, 268
 Stockhausen Alma von 159, 259
 Stocková Oriana (von Lehsten) 158,
 159, 194, 195, 253, 259, 261

Stoneová Christine – viz *Verityová*
Christine

Stoppard Tom 90, 104, 184, 247

Stráský Jan 23

Straussová Jessica – viz *Pittmanová*
Jessica Strauss

Strinka Julius 200

Stroud Barry 253

Středa Jiří 53

Sus Oleg 128, 134

Sweet John 216

Sykes Stephen 213, 215, 256

Šabata Jaroslav 31, 129, 130, 154

Šabatová Anna (Anča, Uhlová) 31,
 84, 154, 220

Šafařík Josef 127

Šamalík František 106

Šedivý Jaroslav 120

Ševčík Václav 23, 269

Šiklová Jiřina 14, 15, 237, 262

Šimečka Milan 19, 200, 203, 229, 269

Šimečková Eva 203

Šimek Jan 167, 170, 175, 176, 226,
 239, 262, 268

Šimsa Jan 129, 130

Šimulčík Ján 269

Široký Hugo 128

Škvorecká Zdena – viz *Salivarová*
Zdena

Škvorecký Josef 110, 115, 117, 118,
 120, 234

Šling Karel 52

Šling Otto 52

Šmída Pavel 53, 54, 58, 218

Špirit Michael 269

Šrámková Jana 269

Štědroň Miloš 163

Šternberková Diana – viz *Phippsová*
Diana

Šťastný Jaroslav – viz *Graham Petr*
 Šustrová Petruška 104, 119

Talmon Jacob L. 149

Tanaka Min 168

Tatarka Dominik 199, 204

Tauber Jan 193

Taylor Charles (Chuck) 35, 39–41,
 57, 67, 71, 79, 93, 94, 110, 111, 113,
 114, 116, 117, 120, 247–249, 251,
 261, 269

Taylor Christopher 96–98, 247, 250,
 251, 255

Telecký Libor 164

Telička František 52

Terray Emmanuel 258

Terry Quinlan 141, 236, 256

Thatcherová Margaret 137, 236

Thébaud J. L. 258

Theiner George (Jiří) 29

Thibaud Paul 258

Thompson E. P. 100

Thonon Giles 78

Tigrid Pavel 78

Tiles J. E. (Jim) 98, 238, 255

Tippett Michael 167, 183

Tolstoj Lev Nikolajevič 20

Tomášek František 206

Tomin Julius 15, 20–22, 25–45,
 47–62, 65, 67–70, 72, 79–81, 89,
 99, 121, 122, 132, 217, 218, 220,
 221, 232, 249, 262, 265, 267, 269

Tomin Lukáš 21, 40, 50, 53, 54, 61, 63

Tomin Marek 21, 60, 61, 63

Tominová Zdena 5, 21, 25–27, 29,
 35, 37–46, 49, 50, 54, 56–61,
 63–66, 72, 122, 217, 262, 270

Tomský Alexandr 108, 201, 209

Tondl Ladislav 240

Topol Jáchym 237

- Topol Josef 237
 Townshend Pete 183
 Toyen (vl. jménem Černínová Marie) 79
 Trávníček Jiří 129
 Trilling Jacques 258
 Trockij Lev Davidovič 80
 Trojan Jakub 19, 22, 47, 67, 75, 87, 94, 109, 121–123, 206, 207, 250, 262, 270
 Tugendhat Ernst 90, 158, 250
 Turecková Rosalyn 248
 Turek Vladimír 148
 Turnovský Pavel 210
 Uhde Milan 127, 129, 142, 154, 231
 Uhl Petr 30, 31, 45, 109, 154
 Uhlová Anna – viz *Šabatová Anna*
 Urban Jan 109, 238
 Urbánek Zdeněk 177
 Urbinus – viz *Kučera Rudolf* (*Urbinus, Vrána*)
 Vaculík Jan 25, 27, 28
 Vaculík Ludvík 21, 27, 36, 37, 40, 41, 154, 156, 200, 217, 246, 270
 Vančura Jiří 265
 Vaňatová Jana – viz *Fraňková Jana*
 Vašíček Zdeněk 75, 105, 129–131, 250, 262
 Vavroušek Josef 191, 193–197, 238, 243
 Veldhuis Henri 5, 108, 121–123, 125, 126, 206, 261
 Vergilius 13
 Verityová Christine (Stoneová) 182, 205, 256, 270
 Vernant Jean-Pierre 79, 82, 87, 256–258, 261
 Vít Jan 104
 Vladislav Jan 266, 270
 Vlasák Tomáš 83, 207, 211, 212, 215, 220
 Vodráčková Iva 210
 Voegelin Eric 100, 101, 108, 136, 267
 Vojtěch, profesor 162
 Volek František 210
 Vondra Alexandr (Saša) 109, 237
 Vopěnka Petr 24
 Voráč Jiří 141
 Vorsenkühl Willi 158
 Voskovec Jiří 179
 Vránová Věra 220
 Vykypěl Karel 84
 Wałęsa Lech 64
 Wagner Richard 93, 181, 268
 Waldegrave William 191, 195
 Wales princ z 235
 Walker Ralph 5, 62, 89, 92–94, 97–100, 106, 108, 158, 161, 221, 247, 250–253, 255, 261
 Wansbrough Henry 216
 Watt Duncan 144, 253
 Webber Adrew Lloyd 183
 Weinstock Arnold 73
 Weirová Judith 167, 255
 Wellek René 115
 Werich Jan 179
 Werthern Elisabeth von 160, 260
 Westbrook Mike 184
 Wilkesová Kathy (Vaughan-Wilkes, Erda) 5, 22, 27, 28, 31, 33–44, 46–49, 51, 53, 56–62, 65, 71, 72, 76, 77, 79, 80, 89–91, 96, 97, 110, 113, 115, 121, 122, 159, 217, 221, 223, 226, 240, 241, 246, 247, 249–251, 255, 261, 270
 Williams Kieran 221, 239

Wilson Paul 25, 60, 110–112,
114–117, 119, 120, 140, 179, 261,
266

Wilson Snoo 90

Winterfeld Ludwig von 173, 270

Wittgenstein Ludwig 28, 43, 93–95

Woods Michael 255

Wurmbrand Richard 208

Wyclif John 70, 270

Wynn Allan 251

Yarnold Edward 202, 255

Záboj Aleš 168

Zahradníček František 30

Zeman Rudolf 109

Zemanová Mirka 162

Zieleniec Josef 193, 194, 196

Zikmundovský Zdeněk 221, 267

Zlatuška Jiří 128, 144, 145, 147

Zlatuška Zdeněk 128

Zlatušková Hana 128

Zrzavý Jan 167

Žáček Pavel 270, 271

Žantovský Michael 177

Žekulín Gleb 117, 120

Žekulínová Lilit 118, 120

Poznámka:

U všech osob se autorce nepodařilo zjistit křestní jméno. Čtenářům, případně i dotčeným (snad ne dotčeným) osobám, se omlouváme.

Poznámka nakladatele:

Kniha *Sametoví filozofové* (The Velvet Philosophers) vyšla i v anglické verzi (vázané vydání ISBN 1-870626-37-0, brožované vydání ISBN 1-870626-42-7). Pokud máte zájem o další podrobnosti, kontaktujte prosím Vzdělávací nadaci Jana Husa, PO Box 735, 663 35 Brno (tel. 420 5 42210269, fax: 420 5 42242084), nebo Claridge Press, 33 Canonbury Park South, Londýn N1 2JW (tel.: 44 171 226 7791, fax: 44 171 354 0383).